

NATUURKUNDIG TIJDSCHRIFT

VOOR

NEDERLANDSCH INDIË,

UITGEGEVEN DOOR DE

KONINKLIJKE NATUURKUNDIGE VEREENIGING

IN

NEDERLANDSCH INDIË.

DEEL XXV.

VIJFDE SERIE.

DEEL V.

BATAVIA,
H. M. VAN DORP.

's GRAVENHAGE,
MARTINUS NYHOFF.
1863.

OVERZIGT
DER
PAPEGAAISOORTEN (PSITTACIDEN)
VAN DEN INDISCHEN ARCHIPEL
DOOR
J. H. VON ROSENBERG.

Het volgende overzicht der Psittaciden van dezen archipel, berust, wat de met * gemerkte eilanden aangaat, op eigen onderzoek en wat de overige betreft, op geloofwaardige, dienaangaande ingewonnen berigten. Ofschoon dit belangrijke geslacht over den geheelen archipel verspreid is, zoo vinden wij toch in het oostelijkste gedeelte verreweg de meeste en met de schitterendste kleuren getooide soorten. Terwijl op het uitgestrekte Sumatra slechts drie soorten leven, huizen er negen op het kleine eiland Ambon alléén.

* SUMATRA.

1. *Psittacus* (*Palaeornis*) *barbatulatus*.
2. " (*Agapornis*) *Malaccensis*.
3. " (*Loriculus*) *galgulus*.

No. 1 vond ik op de Westkust, alleen op het groote eiland Nias; No. 2 leeft binnenslands, in de hoogere streken, vooral in Angkola en Mandheling en No. 3 eindelijk, is overal te vinden en men ziet het aardige vogeltje dikwerf in kleine, ronddraaijende kooijen, voor de huizen der inboorlingen.

* JAVA.

1. Psitt. (Palacorn.) Pondicerianus.
2. " (Loric.) vernalis.

No. 1 wordt vooral in menigte aangetroffen in de omstreken van Buitenzorg en No. 2, welke hier den Sumatraschen Lor. galgulus representeert, is eveneens bemind als huisvogel en wordt ook dikwerf gegeten.

BORNEO.

1. Psitt. (Palaeorn.) barbatulatus.
2. " (Agaporn.) Malaccensis.
5. " (Loric.) galgulus.

Ook hier is No. 2 op de hoogere streken aangewezen, terwijl No. 5 nagenoeg overal te vinden is.

* CELEBES.

1. Psitt. (Trichoglossus) ornatus.
2. " (Tanygnathus) Mulleri.
3. " (Prioniturus) platurus.
4. " (Nanodes) stigmatus.
5. " (Plyctolophus) sulfureus.

No. 5 is de zeldzaamste en schoonste dezer vijf soorten, nu meer, dan minder menigvuldig. Vooral is dit in de Minalhasa het geval met No. 1 en 5.

BOETON.

1. Psitt. (Trychogl.) ornatus.
2. " (Tanygn.) Mulleri.
5. " (Prionit.) platurus.
4. " (Plyctol.) sulfureus.

No. 4 is, als huisvogel, nagenoeg voor iedere woning te vinden.

SOELA-EILANDEN. ¹⁾

1. Psitt. (Trychog.) ornatus.

1) Ook wel, doch verkeerdelijk, Xulla geschreven.

Dit is de eenigste hier levende soort, volgens mededeeling van een der regenten van Soela.

* BOEROE.

1. Psitt. (Trychog.) capistratus.
2. " " placentis.
3. " (Eos) rubra.
4. " (Eclectus) grandis.
5. " (Psittacodis) magnus.
6. " (Tanygn.) macrorhynchus.

Behalve de genoemde soorten, leeft, volgens opgave van den heer de Fretès, vroeger civiel gezaghebber te Kajelie, hier nog een Aprosmictus, bij den inboorling bekend onder den naam van Arijat. Hoogstwaarschijnlijk is dit eene bijzondere, aan het eiland eigenaardige soort.

* AMBON.

1. Psittac. (Trychog.) capistratus.
2. " (") placentis.
3. " (Eos) rubra.
4. " (") reticulata.
5. " (Lorius) domicella.
6. " (Eclect.) grandis.
7. " (Psitt.) magnus.
8. " (Tanygn.) macrorhynchus.
9. " (Geoffroyus) personatus.
10. " (Plyctol.) Moluccensis.

Met uitzondering van No. 2 en 4, zijn alle op het eiland even menigvuldig, voornamelijk op Hitoe-Lama, het westelijke gedeelte. No. 5 treft men nagenoeg in ieder huis getemd aan; No. 9 dwaalt nu en dan van het naburige Ceram over, zoo als ik zelf in de gelegenheid was te kunnen opmerken en kan derhalve, strikt genomen, niet tot de Ambonsche vogels gerekend worden.

* CERAM.

1. Psittac. (Aprosnectus) Ambonensis.
2. " (Trychog.) capistratus.
3. " (") placentis.
4. " (Eos) rubra.
5. " (") reticulata.
6. " (Lor.) domicella.
7. " (Eclect.) grandis.
8. " (Psittac.) magnus.
9. " (Tanygn.) macrorhynchus.
11. " (Geoffr.) personatus.
12. " (Plyctol.) Moluccensis.

No. 1, bekend onder den naam van Kastorie-Radja, leeft meer binnenslands, in het gebergte; in de omstreek van Wa-haai, op de Noordkust, is de vogel niet zeldzaam. No. 2 ziet men troepsgewijze langs het strand, vooral in de kasuarie- en wariengien boomen. Al de overige soorten zijn in zekere streken in groote hoeveelheid voorhanden, vooral No. 12, de groote roodgekuifde kakatoea, waarvan men bij 's rijks museum te Leiden, zonderling genoeg, tot heden het vaderland niet kende. Als een der menigvuldigst hier voorkomende vogels, zwerft hij, onder luid geschreeuw, het geheele eiland rond, zoowel langs de kust, als midden in het woeste gebergte; zeer dikwerf houdt men hem in gevangenschap, om hem ter verkoop naar Banda en Ambon te brengen.

BATJAN.

1. Psittac. (Trychog.) placentis.
2. " (Eos) ricinata.
3. " (Lor.) garrulus.
4. " (Psittac.) magnus.
5. " (Tanygn.) macrorhynchus.
6. " (Geoffr.) cyanicollis.
7. " (Plyctol.) cristatus.

Volgens vriendelijke mededeeling van den heer R. A. Wallace.

* TERNATE.

1. Psittac. (Trychog.) placentis.
2. " (Eos) ricinata.
3. " (Lor.) garrulus.
4. " (Psittacod.) magnus.

No. 3 is hier als huisvogel hetzelfde, wat *Lorius domicella* op Ambon is en wordt met No. 2 voor een spotprijs verkocht.

DJILOLO.

1. Psittac. (Aprosm.) hypophonius.
2. " (Eos) ricinata.
3. " (") coccinea.
4. " (Lor.) garrulus.
5. " (Tanygn.) macrorhynchus.
6. " (Geoffr.) cyanicollis.
7. " (Plyctoloph.) cristatus.

No. 1 en 3 zijn de zeldzaamste dezer zeven soorten; al de overige, voornamelijk No. 7, zijn in menigte aanwezig.

* MISOOL.

1. Psittac. (Chalcopsitta) Novae-Guineac.
2. " (Lor.) tricolor.
3. " (Opopsitta) Desmaresti.
4. " (") diophthalma.
5. " (Nasiterna) pygmaea.
6. " (Microgl.) aterrimus.
7. " (Plyctof.) aequatorialis.

Alle deze soorten, heb ik, tijdens mijn verblijf op het eiland, zelf kunnen observeren. Buitendien leven echter hoogst waarschijnlijk nog aldaar: *Trychoglossus*, *Tanygnathus* en *Psittacodis*. No. 1 komt in kleine troepen tot aan het strand, No. 4 daarentegen leeft meer binnenslands; No. 5, de kleinste van alle bekende papegaaijen, is tamelijk

zeldzaam en wegens zijne geringe grootte en effen groene kleur, moeilijk in het hooge geboomte onder schot te krijgen.

* SALAWATIE.

1. Psittac. (Trychog.) nigrigularis.
2. " (Aprosm.) dorsalis.
3. " (Lor.) tricolor.
4. " (Eclect.) puniceus.
5. " (Orops.) Desmaresti.
6. " (Psittac.) magnus.
7. " (Tanygn.) macrorhynchus.
8. " (Nasit.) pygmaea.
9. " (Microgl.) aterrimus.
10. " (Plyctol.) aequatorialis.

Met uitzondering van No. 5, 6 en 8, heb ik allen plaatselijk kunnen gadeslaan.

* WAIGEOE.

1. Psittac. (Chalcops.) rubiginosa.
2. " (Eos) guebensis.
3. " (Lor.) cyanauchen.
4. " (Psittacod.) Stavorini.
5. " (Microgl.) aterrimus.
6. " (Plyctol.) triton.

Buiten de opgenoemde, leven hier stellig nog meerdere soorten. Zoo willen Quoj en Gaimard, tijdens het verblijf der korvet Uranie te Kawak, een kleinen zwarten Kakatoea (*Microglossus*) gezien hebben, over wiens bestaan echter de Radja van Waigeoe mij niets zekers konde mededeelen.

* NIEUW-GUINEA.

(Noord-Westelijk gedeelte).

1. Psittac. (Aprosm.) dorsalis.
2. " (Charmosyna) Papuensis.

3. Psittac. (Charmosyna) pectoralis.
4. " (Trychog.) nigrigularis.
5. " (Chalcop.) scintillata.
6. " (Eos) leucopygialis.
7. " (Lorius) tricolor.
8. " (") cyanauchen.
9. " (Orops.) Desmaresti.
10. " (") diopthalma.
11. " (Psittacod.) magnus.
12. " (Tanygn.) macrorhynchus.
13. " (Geoffr.) Pucherani.
14. " (") personatus.
15. " (Nasit.) pygmea.
16. " (Microgl.) aterrimus.
17. " (") alecto.
18. " (Plyctoloph.) triton.

Achttien soorten kennen wij dus uit dit belangrijke land, waarvan het binnenste nog altijd een gesloten boek voor ons is. Dertien dezer soorten heb ik zelf kunnen observeren. No. 5 en 6 ontdekte ik, gelijktijdig met den heer Wallace, in het hooge woud, vlak achter Doreh en ik heb aan beiden, voormelde systematische namen gegeven. Van No. 6 bestaat eene varieteit, welke in stede van rood, geel heeft. No. 16 houd ik voor geene bijzondere soort, maar wel voor den jongen vogel van No. 15. Volgens zeggen der Papoes van Karoefa, moet in het binnenland nog een langstaartige Kakatoea leven, die geene kale wangen heeft en Microgl. aterrimus verre in grootte overtreft.

EILANDEN IN DE GEELVINKSBAAI.

1. Psittac. (Eos) cyanogenia.
2. " " semilarvata.
5. " (Lor.) speciosus.

No. 1. leeft op Mefoor, No. 2 op Biak en No. 3 op Jobie-Jobie; van eerst- en laatstgenoemden verkreeg ik meer-

dere exemplaren levendig, tijdens ons verblijf te Doreh. *Lorius cyanocinctus*, door mij zoodanig genoemd, is verwant aan *Lorius cyanauchen*, doch levert genoegzaam verschil op met de beschrijving, welke Sal. Müller van dezen laatsten geeft.

KEI-EILANDEN.

1. *Psittac. (Eos) Bernsteini*.

Eene nieuwe, door mij, naar mijnen vriend Dr. Bernstein, genoemde soort, van de grootte en kleur van *Eos reticulata*, met paarschblaaue oorvederen.

AROE-EILANDEN.

1. *Psittac. (Trichogl.) nigrigularis.*
2. " " *coccineifrons.*
3. " (*Chalcops.*) *scintillata.*
4. " (*Eclectus*) *cardinalis.*
5. " (*Opsops.*) *diophthalma.*
6. " (*Psittacod.*) *magnus.*
7. " (*Geoffroy.*) *Aruensis.*
8. " (*Microgl.*) *aterrimus.*
9. " (*Plyctol.*) *triton.*

TENIMBER-EILANDEN.

1. *Psittac. (Eos) guttatus.*

Eene nieuwe, door mij zoodanig genoemde soort, donkerrood met zwart, met lange, hemelsblaaue vlekken op den rug. Van deze fraaije en zeldzame soort erlangde ik tijdens mijn eerste verblijf te Ambon, twee levende exemplaren, doch heb er later geene meer van gezien.

* TIMOR.

1. *Psittac. (Platycercus) vulneratus.*
2. " (*Trychog.*) *haematodus.*

3. Psittac. (*Belocercus*) *euteles*.
4. " (") *iris*.
5. " (*Geoffr*) *personatus*.
6. " (*Plyctol.*) *citrinus*.

Opgave naar eigen waarnemingen en volgens berichten van S. Müller.

SOEMBAWA.

1. Psittac. (*Trychog.*) *Forsteni*.

Bovendien zijn er hoogst waarschijnlijk nog meerdere soorten.

VADERLAND ONBEKEND.

1. Psittac. (*Psittacod.*) *intermedius*.
2. " (") *Westermani*.
3. " (*Plyctol.*) *chrysolophus*.
4. " (*Dasyptilus*) *Pecqueti*.
5. " (*Eclect.*) *Cornelia*.

Alle behooren in dezen archipel te huis; No. 4 leeft waarschijnlijk op Jobie-Jobie, het grootste eiland in de Geelvinksbaai. Tot heden kent men maar een exemplaar van deze soort, in het Britsche museum aanwezig. Een levend exemplaar van No. 5, zag ik in het begin van dit jaar te Hila, bij den heer van Leeuwen, die den vogel reeds uit de vierde hand had gekocht; de iris was bij dit voorwerp rood.

Stellen wij ten slotte de hier opgenoemde soorten te zamen, zoo vinden wij de volgende als bewoners van dezen archipel:

Psittac.	Palaeorn.	<i>barbatulatus</i> .
	"	<i>Pondicerianus</i> .
"	Agaporn.	<i>Malaccensis</i> .
"	Loricul.	<i>galgulus</i> .
"	Trychogl.	<i>ornatus</i> .
"	"	<i>capistratus</i> .

Psitt.	Trychogl.	placentis.
"	"	nigrigularis.
"	"	coccineifrons.
"	"	haematodus.
"	"	Forsteni.
"	Prionit.	platurus.
"	Nanod.	stigmatus.
"	Eos	rubra.
"	"	reticulata.
"	"	ricinata.
"	"	coccinea.
"	"	guebensis.
"	"	leucopygialis.
"	"	cyanogenia.
"	"	semilarvata.
"	"	Bernsteini.
"	"	guttata.
"	Aprosm.	Ambonensis.
"	"	hypophonius.
"	"	dorsalis.
"	Platycerc.	vulneratus.
"	Belocerc.	euteles.
"	"	iris.
"	Charmos.	Papuensis.
"	"	pectoralis.
"	Chalcops.	Novae-Guineae.
"	"	scintillata.
"	Nasit.	pygmaea.
"	Opopsitt.	Desmaresti.
"	"	diophthalma.
"	Lorius	domicella.
"	"	garrulus.
"	"	tricolor.
"	"	cyanauchen.
"	"	speciosus.
"	Dasypt.	Pecqueti.

Psittac.	Geoffr.	personatus.
»	»	cyanicollis.
»	»	Pucherani.
»	»	Aruensis.
»	Eclect.	grandis.
»	»	cardinalis.
»	»	Cornelia.
»	Psittac.	magnus.
»	»	Stavorini.
»	»	intermedius.
»	»	Westermani.
»	Tanygn.	macrorhynchus.
»	»	Mülleri.
»	Microgl.	aterrimus.
»	»	alecto.
»	Plyctoloph.	triton.
»	»	aequatorialis.
»	»	citrinus.
»	»	sulfureus.
»	»	chrysolophus.
»	»	cristatus.
»	»	Moluccensis.

Wij hebben dus hier reeds een totaal van 22 ondergeslachten, met 64 soorten, welk getal stellig nog aanmerkelijk zal toenemen, wanneer de grootere Moluksche eilanden, Timor en Nieuw-Guinea, beter bekend zullen zijn.

Miakoe, Zuidkust van Ceram, den 7den April 1861.

VERSLAG

EENER

REIS NAAR SIAM,

IN HET GEVOLG VAN DEN GOUVERNEMENTS
KOMMISSARIS MR. A. LOUDON,

DOOR

J. E. TEIJSMANN.

Den 25sten Februarij 1862, verlieten wij de reede van Batavia en kwamen den 1sten Maart te Singapoera aan, waar wij tot den 4^{den} Maart vertoefden. Dit verblijf maakte ik mij ten nutte, om nog eenige planten en zaden voor den plantentuin te Buitenzorg te verzamelen, bestaande in een 12 tal soorten, uit partikuliere tuinen, daar de oorspronkelijke vegetatie bijna geheel is uitgeroeid.

Den 5^{den} Maart werd de reis vervolgd, en wij kwamen, den 11^{den} daaraanvolgende, op de reede van Bangkok, of liever voor de rivier Menam, na in de Chinesche zee, van 6 tot 9 Maart, eene lastige zee te hebben doorgestaan, die het stoomschip Java, waarop ik mij bevond, hevig deed stampen en slingeren.

Den 12^{den} stooinden wij, des morgens om 6 uur, de rivier binnen, en na eenig oponthoud voor de versterking Paknam, kwamen wij, te 11¹/₂ uur, op de hoofdplaats Bangkok aan. Men zegt dat die hoofdplaats bijna 10 geogra-